

INTERJÚ

Apáról-fiúra

Ágh István beszél Nagy Lászlóról
Albert Zsuzsának

**Ágh István: Szülőhazánkra vall
Bátyámnak**

*Sasdögöt látunk a havon, akácok
verebeket hajítanak fejünk fölé,
rongylabda-gurulású nyulat bajszol tekintetünk,
árnyunk a börcsögök téli álmán átsuban,
akár a varjaké,
rubáink fekete hullámozása már nem ismerős,
mikor hazamegyünk, karunkba befogva a szél,
gépek útszéli haldoklásából
hazavezetnek jégpatkós nyomok,
s nem köszönnek a szembejövők,
s nem tudjuk, kinek köszönünk,
s vállakat látunk, ormokat, várromokat,
napos oldalukat csodáltuk valamikor,
s eszünk, iszunk, ízetlen ételt, savanyú bort,
hányingeresen, mint a másnaposak,
s szégyenkezünk,
s vigasságunkból füstszagu ing marad,
kocsmaudvaron vér, vizelet, törött pohár,
pletyka fejezte be a balladás szerelmeket,
s ha ott maradnánk,
bakancsból, vatelinkabátból kioldva
nem szállnánk már föl sohasem,
és árvák lennénk ott, ahol
kofaságba hajszolnak a bétköznapok,
s hebegésbe zilálják szavunkat dübeink,
tél lenne mire kiegyenesednénk a földön,
életünk fölsérti a földet,
s bolondok, muzsikuscigányok lennénk,
hogy adjunk még vigasztalást,
már csak napokra mebetünk, mégis hazamegyünk,
mert mi is esendők vagyunk, szeretetre vágyunk,
mint mezők magányos diófái kertek után,
nem kérünk mást csak egy zugot,
hol békességgel alhatunk,*

*szemünkben egyetlen sugár emlékeztet,
mint jégből a fűszál, elmondhatjuk hazafelé megyünk,
karunkkal bekeríthető otthonra lelünk talán,
ha más nem, a bazalthegy lefejezett válla régi lesz,
szülőbázánkra vall, mikor
vénemberjajgatást utánoz majd a szél.*

Albert Zsuzsa: *Nagy László és Ágh István egy apa és egy anya gyermekei, de Ágh István, mikor maga is író lett, megváltoztatatta a nevét. Egy családból két költő, de tizenhárom év korkülönbséggel.*

Ágh István: Ha innen nézem, akkor egy idősebb, már-már az apa szerepét is betöltő testvérem volt. És ő mint diák, majd művész értelmiségi, költő átvezetett azon a nagy szakadékon, ami a szülők földműves mivolta és tanított gyerekeik között van. A bátyám nagyon korán ellátott engem mindenféle, értelmiségi gyerekekre jellemző körülménnyel, könyvekkel, tanáccsal.

– *A táj, a család, a falu ugyanaz mindkettőtöknél. Megjelenik a versekben a Bakony alja, olyan emberekkel, akik nemzedékek óta ott éltek, gazdag, gyönyörű magyarsággal beszélnek. Neked mit jelentett a szülőföld?*

– Először a szüleimet, a családot, az utcabeli iskolatársaimat, a falu népét. Teljesen összeforrt a szülőföld népe, történelme az udvarunkkal, az udvarunkban a családommal. Ahogy azonos földrajzi környezetben éltünk. A Somló van keleten az udvarunkból nézve, az utcáról, az utcától nyugatra a Ság hegy látszik. Templomunk tornya, ahogy a somlói kilátóból észrevettem, pontosan a két csúcs között áll, mintha valami kötelet vagy egy képzelte vezetéket függesztene. Annyira együtt van az a táj a falummal az én emlékezetemben, meg a valóságban is. Mindannyiunknak onnan kelt a nap, és ott nyugodott. A két hegy ennyire meghatározó.

Szülő, család, falu, táj azonos, de még a határban különféle dűlőkben fekvő földjeink is meghatározták emlékeinket. A bátyám költészetében is kimondatlanul, de nekem nyilvánvaló lehet a Csószai rét, ahol ő őrizte a marhákat, ugyanúgy én is. A Szentkúti dűlőben a kapálás, az Erdő-dűlőből a lucernahordás közös élmény. Aztán a legkegyetlenebb, mikor apámat kuláknak bélyegezték, a huszonnégy kataszter föld miatt.

Tehát az egész szülővilág végül is ugyanaz, bár mindegyikünk a maga szemével láthatja, mint ahogy a bátyám és az én életem a korkülönbségtől is meghatározottá vált.

Amikor Laci följött Pestre, népi kollégista lett, én a szívgyárdistából egyszerre átbuktam az úttörőbe, tehát ez a korkülönbség nagyon fontos a fiatalabb korban. Még az osztályok között is az iskolában nagy különbség van, mondjuk az ötödik és a hetedik között. Tehát a történelemben is, így végig gondolva: ötvenhatban is más volt a helyzetünk, a szerelem ideje, a nősülés, a gyerekek ideje is más, ezzel az eltolódással.

De van egy másik is, a gének játéka. Isten tudja, hogy milyen öröklött tulajdonságok jöttek az őseinkből, mind a két ágról. A bátyámnál nyilvánvaló a kézügyesség. Az apai dédapánk nagy közkedveltségnek örvendett a családi legenda szerint, népfőlkelő 1848-ban, aki a Jellasicsot kergeti Kismartonig, job-

bágyként bognár mester is volt. Ő találta föl a szóró rostát, vagyis a mesterséges szelet a gabona megtisztítására. Így lett apáig ragadványnevünk a Bognár. Mindenki Bognár Bélaként emlegette, de mi már nem lettünk Bognár Pista meg Bognár Laci. Az apámig, addig tartódott meg, ameddig dédapánk emléke. Ő a huszadik század elején halt meg, és a tizenkilencedik század húszas éveiben született.

Okos, fifikás, ügyeskedő ember lehetett, amit a bátyám természetesen örökölt, mert ő is ügyesen meg tudott csinálni mindent. Például '45-ben nekem cipőt, talpa autógumi, a felső része pedig a németektől otthagyt busz ülésnek bőréből volt. A suszterral barátkozva eltanulta tőle a mesterségét, míg a felsőrész kiszabását magának kellett kiokoskodnia. Hazajövetelét a házkörülű javítani valók is várták. Ez a kézügyesség folytatódott a rajzkészségben.

Én egyikben sem voltam otthonos, rajzolni olyan pocsékul tudtam, hogy inkább csak megbocsátásból adtak jobb jegyet, mikor még rajzot kellett tanulni az iskolában. A versírás azért valahogy mégiscsak összehozott úgy bennünket, mint két alkotó embert, nem is tudom, hogy ha ő nincs, költő lettem volna-e? Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. De én őt annyira szerettem, hogy mindent utána akartam csinálni. Úgy látszik, volt annyi önkritikám, hogy amit nem tudtam, azt nem erőltettem. Például rajzolni egyáltalán nem rajzoltam, mikor ő Képzőművészeti Főiskolára járt.

– A természet, a földműves munka, állatok, megjelenik mindkettőtök költészetében. De nála talán még erősebben.

– Jobban szerette az állatokat, mint én, a növényekkel viszont alig volt valami kapcsolata. A lába miatt nehézkesen kapált, de kaszálni már nem is tudhatott. A lovakat pedig imádta, mint apánk, de őbenne éreztem bizonyos erőpróbát is. Volt egy csődörünk, egy szeszélyes, ideges, hatalmas állat, és Laci szinte hősnek érezte magát, mikor kordában tudta tartani. Engem az anyám féltett, nem engedte, hogy vezessem, hajtsam a kocsiban, kicsi voltam akkor, s attól féltett, hogy letipor. Mert le is tiporhatott volna. A teheneket nem szokták szeretni, ráadásul velem még az őrzés is megutáltatta őket. Volt egy tehenünk, amit az oroszok meghagytak, meg annak a borja, egyik ideszaladt a kukoricába, a másik a répába. Azt se tudtam, hova fussak utánuk, sajnos nagyon meg tanultam káromkodni abban az időben. Annyira, hogy az emberek elrémültek, ez a Nagy Pisti miket mond!

A ló volt nálunk a szinte bálványként imádott állat, apám meg is kapta az anyamtól, hogy jobban szereti a lovait, mint a családját. De hát ez a parasztnak, olyanféle parasztnak, mint a lovas gazda apám, mindennél fontosabb, hogy szép legyen a lova, hogy büszkélkedhessen, s jó húzó legyen, hogy könnyítse a munkáját.

Nagy László: Apánk a másvilágról

Jó napot, jó fényt a családnak. Csak az óbajtást hozom, csak jó-magamat. Bábot a kicsinyeknek nem adhatok, se madárlátta valamit, nyúlkenyeret, egyebet. Nem a vásárból jövök, nem a hegyről, nem az égből, de igenis: a földből. Nebéz volt ma-

gamat összeszednem, nebéz a föld is, a sírdombot sokáig mozgattam, akár a vakond. Sós-paprikás kenyeret kívánok, igen. Adjatok jó bort, ha van, világítson az is minékünk. Annyi mobát, kőport, cementport, annyi falevelet csaptam le magamról, féltém, nem érek ide időben. De süt a nap, sütöget, szép a reggel. Izzadok édeset a napvilágban. Gondoltam, jó, ha magam jövök, mert kivel üzenbetnék? Senkivel. Készültem ide, de mióta – azóta, hogy a Lehetetlent agyadba vetted, s forgatol velem engem is. Itt ragyogok, lásd be, hogy minden lehet. Emlékezz a pulíra is, a Círókára, ahogy a bika orrába csimpaszkodik – az a kis gyöngyfogú fekete labda. Vi-vi, vau, vi-vi, vau-vau-vau! Uगतok, utánzom, terelem a baragos nagy-dögöt, a Bebe-mótot, ahogy akarom. Gondolj csak a Círókára. Sikerül neked is. De én nem uszítalak, tedd a dolgod. Egészségünkre! Mit gondolsz, mi a kegyelet? Elrekeszteni a dalt a temető mellett? Vígadjatok, ha tudtok, fiaim. Hozzatok akár cimbalmot a sírdombomra, bőgőt meg szép begedűt – Másodszor már nem jövök, jó napokat, jó fényt a családnak. Nem hideg a tenyerem, fogjunk kezét.

Ágh István: Szívem alatt

*Megtanultam a jövőndőt,
mint gyönyörű színdarabot.*

*Kizöldelltek új játékok.
Könnyeztem a rajongástól.*

*Szabad madárrajok között
tükrös palotákat hittem.*

*Úgy kell lenni, úgy kell lenni! –
badarta az úttörődob.*

*Meleg, piros búzabalom,
tavacskám, fürödtem benned.*

*Aztán kiapadt a padlás,
földje cserepessé száradt.*

*Kapunk mögé hallgatóztak
ideg-pattogású csöndbe,*

*a zseblámpák világával
ütötték febér kutyánkat.*

*Börtön lett az éjjel árnya,
nebéz titok a lakásom,*

*szívem alatt iskolapad,
mint satupad, sivár deszka.*

*Látványát már alig látom.
Fájdalmát sose felejttem:*

*báziállatokhoz illő
gyávaságom megidézi,*

*önzése is őt idézi,
bütlenségem visszabozza,*

*bamisítja igazamat.
Ne büntessetek meg érte!*

– *A nagy korkülönbség miatt másmilyen anyát és apát ismerbetett Laci, és másilyent te. Vagy nem változtak közben annyit?*

– De, nagyon. Apám, mikor én születtem, negyvenkilenc, anyám harminchárom éves volt. Nagy korkülönbség! Apámnak azt a tüzes ifjúságát, amit a bátyám leír a *Rege a tűzről és jácintról* című versében, én nem tapasztalhattam, esetleg olyan energiákat, amik még megmaradtak benne. Nagyon elszántan tudott dolgozni, és mikor már gyöngült az ereje, akkor engem dolgoztatni. Eléggé kegyetlenül, de bizonyos tapintattal is. Beállított kaszálni aratáskor, de azért megtanított a magam kímélésére: „Csak addig vidd el a rendet, ameddig bírod, amikor kifáradtál, hagyd abba, és gyere vissza. Ne csinálj széles rendet, mert megszakad a derekad!” Pontosan tudta, hogy mit bírok el olyan fiatalon, tizenhárom évesen. Persze én olvasni szerettem volna. De bántotta, ha munkaidőben olvasok. Nagyon örültem az esőknek, mert akkor volt rá időm. Az ünnep volt. Én nem lettem volna jó paraszt, azért sem, mert a könyv meg a kasza nem nagyon passzol. Ezek a művelt parasztok általában kisiparosok szoktak lenni vagy a nincstelenek. Veres Péterre, Szabó Pálra vagy Sinkára gondolok, akiknek nem volt gondjuk a föld, mert más mondta meg nekik, hogy mit csináljanak, és akkor csinálták, és amikor nem szólt az intéző vagy a gazda, akkor pedig érdektelen volt, hogy Petőfit olvasnak vagy költenek, vagy a Gyepsort írja meg Veres Péter.

– *Te milyen könyveket olvastál először?*

– Még nem tudtam olvasni, mikor a bátyám megtanított egy Sinka-versre négy-öt éves koromban, szavalgattam József Attilától a Tiszta szívvel, meg Heinet németül. Mert a nővéreim is középiskolások voltak, adódott egy intellektuális környezet a családban. Az ő vastag regényeikbe is belekezdtem később.

Milyen rejtélyes szépen hangzott: És lámpást adott kezembe az Úr. Kétféle ízlésvilág hatott rám, olyan izgalmasakat olvastam, mint Verne Gyula: Három orosz és három angol kalandjai, Cetvadászok. S olyan érzelmeset, mint Edmondo de Amicis híres műve, A szív. Volt egy rokon orvostanhallgató, távoli unokatestvér, aki többször küldött nekem karácsonyra ilyenféle könyveket.

Erre következett az iskola, és bátyám hatásaként a negyvenes évek végétől általános iskolás koromban az úgynevezett szocialista realista irodalom, nemcsak szépirodalomban, hanem tudományos művekben is. Egyrészt Gorkijt olvastam, a koromhoz képest korán, meg mindenféle szovjet ponyvát, mint a Ványa, az ezred fia, de a Parhomenko útját is, a nagy orosz író, Vszevolod Ivanov elrontott regényét. Aztán lassan-lassan kialakult egy egészen más hatás, a bátyám hazahozta García Lorca verseit, Rimbaud-t, aztán beíratott Arany Jánoshoz, Csokonaihoz versírást tanulni. Ehhez kapcsolódott folytatásként a középiskola, majd az egyetem is: magyar szakos voltam.

Nagy László: Család

*Anyám kertben sirdogál,
téli a gazgyökeret,
palántákat menteget,
engem ő már nem gyomlál.*

*Apám napot tapogat,
megfürödne a borban,
mint a kulacs a tóban,
füstöl, sóhaj nagyokat.*

*Van egy kotlónk, szédelő,
nagy mama fészekben ül,
imázva elszenderül,
jajunkat kikölti ő.*

*Szekegünk leáll szegény,
s a két leány kerékfék,
követelnek kelengyét,
ránkröhög a vőlegény.*

*Kisöcsém legtöbbet ér,
ott ficáncol a palánk
tetején akár a láng,
s vénekkal bölcsen beszél.*

*Én a begyes kan galamb
utolsónak maradtam,
nem mondhatom szavakban
mért vagyok én rossz galamb.*

– *Amikor édesapádról írsz, sokszor elmondod hogy kesereg, sír, édesanyád is, ez a paraszti élet akkori sanyarúságának a következménye volt?*

– Anyám gyakran a sírásig el szokott keseredni, míg apám dühös lett. Nemcsak a Rákosi rendszerben volt nehéz nekik, már előtte, a gyerekek taníttatása, kész tönkremenés. A nyárádi nagymama, anyai nagyanyám szárnyai alatt diákoskodtak Pápán, az unokatestvérekkel öten-hatan laktak egy kibérelt szobakonyhás lakásban. Az unokatestvérek szülei és mi is adtuk a húst, disznót, lisztet, vittek krumplit, mindent, ami kellett, amiből főzött a nagymama. Elég szegényesen éltek, de kitanultak a tandíj, az egyenruha, a tankönyvek, tanszerek nagy költsége ellenére.

A másik oka akkori nehéz életüknek a banki adósság. Apám vett öt hold földet az Apponyi gróféktól. Elgondolkoztam azon, hogy minek vette meg? Azért, hogy mennyiségben megmaradjon az a földterület, amit testvérei örököltek. Végignéztem a családom birtokviszonyait a jobbágykorban is, ők majdnem egésztelkes jobbágyok voltak a húsz-huszonöt holddal. Amit az őseim kétszáz éven át megtartottak, azt akarta folytatni ő is, és így lett belőle kulák. Én erről nem beszéltem vele, de logikusnak tartom. Emiatt anyámnak nem volt ruhája, hogy templomba menjen. Apámnak viszont meg kellett jelenni, mint bírónak, takarékpénztári elnöknek, emlékszem rengeteg nyakkendőjére, a környék legjobb szabójánál csináltatott öltönyeire, a falubeli pajtásánál készült félcipőkre, csizmákra. Így is őriznie kellett a tekintélyét. De nem csak a külsejével. A faluban, úgy is mondhatom, jelenség volt a Nagy Béla, a kultúrház alapítója, művelt ember és jó gazda volt. Nem tett különbséget szegény és gazdag között, ez sokszor eléggé visszás helyzetbe is hozta, mert ha együtt mulatott az aratóival és nem dolgoztak, akkor hogy kérje számon tőlük. Jó, szinte baráti viszonyban volt a képviselővel, Dr. Schandl Károllyal. A Széchényi Könyvtárban megnéztem, s láttam, hogy elég sok könyvcíme van a katalógusban, közgazdasággal, szövetkezéssel foglalkozott. Ő a bátyám bérma-keresztapja. De ajándékát, a sokat emlegetett ezüstórát is elvitték az oroszok.

Negyvenötben, amikor minden lovat, szarvasmarhát elhajtottak, a baromfiudvart kiirtották, nem volt egy csészénk, nagyon hamar helyrejöttünk. Maradt egy mezőben kóborló csődör csikónk, s ez az engedélyezett magánmén lett a legnagyobb reménységünk.

De a fordulat éve után bizony egyre szörnyűbb lett az élet, mégha a kulákság szégyen-bélyegét egy év után le is törölték. Itt is egy különbség jut eszembe a bátyám és az én életem között, mert én akkor otthon voltam, ő pedig Bulgáriában ösztöndíjas. Nem tudta, hogy mi van. Olyant írt, hogy ő a havi ösztöndíjából hatvankét szamarat tudna venni, nekünk meg az egyetlen tehenünket állandóan lefoglalták adóba, be kellett vezetni a Tanácsházára. Visszajövet az apámnak kölcsönadtak a falusiak, és kiváltotta a tehenet. Gyakori eset volt. Megdöglött a hízott lúd, amit a beszolgáltatásba szántak, vették a jánosházi piacon, hazahozták előtte nap, másnap akarták bevinni, reggelre megdöglött. De a baromfi begyűjtő asszony átvette, mintha ott döglött volna meg. Szóval ilyenféle rémségek voltak, s mintha az egész életük félelemben telt volna el. Aztán a téesz. Apám hetven éves korában földadott mindent, lekapcsolta a nyugati rádiót, úgy pislákol még tíz évet.

– *Laci korai költészetében még bitt a szocialista eszmében. Úgy látszik. Ez aztán nála lassanként, a valósággal szembesülve, változott. Te hogy voltál ezzel?*

– Én az ő befolyása alatt voltam. Hősies úttörő próbáltam lenni, de otthon ez kettős életet jelentett. Mert egyszer ministrálni, másszor úttörőnek lenni elég kínos volt akkor, ma meg már nevetséges. Ministráltam a püspöknek bér-máláskor, de elküldtek őrsvezető képző tanfolyamra, a Szabadság-hegyre, és zakatoltunk, még akkor a Rajk képe alatt. Nagyon nehezen lehetett ezt össze-egyeztetni és fölfogni azt a feszültséget, ami apám és a bátyám között volt. Apámat mintha nem érdekelné, s nem mondta soha, hogy minek az a vörös nyakkendő, hogy inkább ministrálj! Hagyott. És tulajdonképpen ez jó is volt. Hamar rájöttem aztán, mi történik, amikor rendőr felügyelete alatt söpörték le a padlást, és egy hízót a tyúkházban rejtegettünk, és csöndben kellett megölni, minden pillanatban fenyegetett a börtön. Mert azért meg kellett élni, félreírati, vagyis letagadni a cséplésnél a gabonatermésből, bizonyos mennyiséget eldugni a kukoricából a mezőn, mert nemhogy a fejadagot nem hagyták meg, hanem a vetőmagot sem. Borzalmas volt.

Mikor a bátyám megjött Bulgáriából, emlékszem, húsvétra érkezett haza, akkor tudta meg, hogy mi van itthon, az ablakhoz fordult, hogy senki ne lássa, én mégis észrevettem, hogy rázza a sírás. Nem láttam még sírni. De akkor olyan katarzisz történhetett benne, ami aztán megíratta az *Aszályt*, a *Gyöngyszoknyát*, s a hasonló verseket, amelyek *A Nap jegyesében* jelentek meg.

Nagy László: Aszály

*Dal hamis búron pendülni ne merjen,
dühös az ember, barmok búslakodnak,
gyullad az élet, ég a sudárnyárfák
tömör-zöld tornya.*

*Átlátsz a fán, mint szitakötő szárnyán,
levél az ágon szivarrá sodródik,
szivarra váró bagós öregeknek
szörnyű ajándék.*

*Kövér csikókat jó ám simogatni
tél derekán, de hol itt a kaszáló?
Réti madárnak sárga sarkantyúját
meglátni benne.*

*Güzü-egér is, nembogy megdögölne,
szitává fúrja, furkálja a földet.
Tompsona hízik, ül a napraforgón,
aranytányérban.*

*Kapás leányok, a barangszoknyások,
szavukat veszve zubannak a porba.
S fölkelnek újra, veszedelem ellen
kongatva ringnak.*

*Alkonyugárnál férfiak seregben
kútakat mernek lázbeteg mezőkre,
s éjjel a csillag sír, mert nem lel tükröt
sehol a tájon.*

*Szép lesz a termés, – szól a tudósító.
Ó, de szeretném buktatni a földre,
kemény földünket hazudozó szája
hadd csókolgatná!*

*Rossz lesz a termés, szép csak ez a küzdelem,
nem a bőségért: a megmaradásért.
Szívét az ember dacosabban hordja
aszályos földön.*

*Aki az égő füvek szenvedését
érezni tudja, az lesz a batalmas.
Ujjától majd a magasság megrendül,
zúdul a zápor.*

– Laci kemény, erős egyéniség volt, ez minden igéjén látszik, hősnek kellett lennie a megmaradásért, ha átélte a család meg a magyarság valóságos helyzetét. A te költészeted én inkább elégikusnak tartom.

– Most már nem tartom leminősítésnek, mint azt a kritikát, amiben Vas István azt írta, hogy én lehetek korunk Tóth Árpádja. Akkor nekem úgy tűnt, mintha az elégikus költészet nem lenne alkalmas arra, hogy nagy költészet legyen. Most már nem a nagy költészetet tartom céloknak, hanem a lehetőségeimet szeretném teljesen kihasználni. Természet dolga, hogy én ilyen vagyok. Nem is adódott alkalom hősiességre, én történelemben csak egyszer vettem részt, '56-ban, akkor is kilóttek három nap múlva a Parlamentnél. Tehát nem voltam részese a történelemnek, a bátyám, mint népi kollégista, tulajdonképpen '49-ig részese volt, és utána is inkább az maradt az ő nemzedéke, mint az enyém. Ők még kiábrándulhattak, az én kiábrándulásom gyermeknek mondható. Nem a hit törött össze bennem.

Ágh István: A Parlamentnél

*Földön-fektem iszonyú homorúja
gyöpös a vér s az esőlé után,
kivált alakom bány leveles tócsa*

*tükrözte gyűrötten tovább,
mióta menni újra megtanultam
tizennyolc évesen, már túl az ötvenen
balálom zónájába visszajárok,
látszatra villamoshoz, kézfogásra.*

*Gondolja-e most valaki, milyen
történelmet, kaszálást parkosított
a csitri-szép cigány, s a mátós
utcaseprő mit söpör? platán-avart,
de nékem földbe vájó fogsort
és tenyeret, s az újra ültetett
díszterre csinósított sírvirágok
felejtetnének, sose feledek!*

*Mert egész hétköznapi életemmel,
abogy cipőfűzőm kötöm a vérengzés
terén, cigarettára gyújtok,
eldobom az érvénytelen jegyet,
ő működik, ki ekkor erre voltam
véletlenül, és mégis sors szerint,
fiatal arcom láthatom ma is
oda-vissza a 2-es villamosban.*

Nagy László: A Zöld Angyal
(részlet)

*Nem züllenek el a fák, a füvek, a gyomok,
nem züllenek el a mobák, a nyirok zöld erei,
zúdulva jött a Zöld Angyal a bázra, ahol születtem,
megjelölte a bázat s világát az ítélet jeleivel,
jött a Zöld Angyal tomboló zöld paripákkal,
szügyük a palánkon betör az elárvult jászol elé,
óriás zöld bikákkal döfeti a falakat, hullik
laskásan a mész, a malter, az Angyal vibog,
röfögő zöld kocái telemalacozzák a kertet,
violát, rózsát eszik a konda, az Angyal röhög,
pirinyó zöld seregei, talpasak és kacsosak,
bevesznek minden zugot, mert a vízözönelőtti
fölszerelést lerakta eléjük fehéren
apám, aki volt a kemény szerszámok csillaga!*

– Elszakadás a falutól, és ragaszkodás a faluboz, mindkettőtökben elevenen élt. De nyilván különbözőképpen.

– Sokan azt mondják, hogy az elszakadás traumája, meg az identitáskeresés összetartozó dolgok. Nekem olyan természetes volt, hogy pesti lettem, mint ahogy

otthon voltam. Ami viszont kettőség a verseimben, az azért lehet, mert én tulajdonképpen a hazagondolással, amiben biztos volt vágyakozás, az ottani életet akartam kimutatni. Nem azért írtam az omló házról, mert az nekem úgy fáj, mintha otthon lennék, és akkor nem is omlana, hanem úgy írtam az omló házról, mint a parasztság elpusztulásának a jelképéről. Itt az *Újkori várrom* című versem. Ugyanarról a házról szólok, mint a bátyám a *Zöld angyalban*. Van *Ház* című verse is, egyszerre valóságos és jelképes. Én hazulról elkerülve nagyjából konszolidált körülmények között éltem: érettségiztem, fölvettem az egyetemre, elvégeztem a magyar-könyvtár szakot, megnősültem azonnal, nem kellett albérletezni, csak később kellett, mikor elváltam, de az is már szinte Isten segítségével történt. Az albérleteim végülis szerencsések már-már gyönyörűek voltak, mert ha elszakadva a pesti családomtól, én egy víkendházba kerülhettem, az a Rózsadomb tetején volt. A Baba utcában nyulak jártak, és szemközt kukorica, meg néha betévedt egy fácán is, teljesen otthon érezhettem magamat.

Amikor télre fordult, baráti segítséggel egész lakáshoz juthattam, mert iparművész főbérlnőm Franciaországban tartózkodott ösztöndíjjal. Amikor hirtelen újra nősültem, akkor Máriaremetén nem egy sufniban, hanem egy kis házacskában laktunk, a nagy családi ház udvarán. Gyönyörű élmények fűznek Máriaremetéhez. Aztán lassan-lassan helyet foglalhattam lakástulajdonosként is a világban. Vagyis Budapesten.

Ágh István: Marokkói tanító

*Mi az a könyv a kezében,
szakálla penész-zuhanya alatt
az a bot hova visz?
Repedezett mennybolt alól,
a derékig elnyelő sivatagból
mibe tekint az a szem?
Nem a könyvbe, nem szakálla
ágazó fröccseire –
szemérmesen a te buta
tudásod előtt
magában mosolyog
kan Mona Lisa mosollyal,
Kép-Néző!
amíg előtte törtetsz, ölsz,
kazamatákat raksz a puszta végén,
s alkonyi napra ragyogtatod a vért,
bogy a nap pirosítsa a vásznat,
a csuklót, a tartó kéz ujjá hegyét.
Förtelmeiddel várod.
Nem megyek! – mondja az agg,
s egy félfordulással talál
újabb pusztához irányt.*

Nagy László: Zugló

*Rózsafa, körmödet vedd el,
mert amit óvna, nem él.
Ércesen hüvös a reggel,
készül fejünkre a tél.*

*Már a nagy lúgköves úrben
tündököl, majd leomol,
s forgunk a mérges ezüstben,
érezed-e rózsabokor?*

*Lárma. Megizgul az élet,
árvul a vágy meg a csók.
Szíveken ördögi kések
járnak: a percmutatók.*

*Összefogódzik az ember
s párja a hüvös anyag,
s kénytelen vak szerelemben
szűkölvé átizzanak.*

*Veriték bullik, – a hó is.
Béke, vagy öncsalatás?
Esbetne liszt is meg só is –
ballik a nősusogás.*

*Pillogva nézek a bóra,
átkozott-szép ez a tél.
Álom, te lárva-anyóka
már ne hazudj, ne mesélj!*

*Jöjjön a szén s a borocska,
végül is ezt akarom.
Kedvemet semmi ne rontsa –
Hó esik hallgatagon.*

– Lacival ez hogy történt? Tudom, hogy Budapesten nagy szegénységben élt, mikor a kollégiumból kikerült.

– Lelkes szegények voltak a népi kollégisták. Mondtam már, hogy Bulgáriában milyen gazdagnak érezhette magát. S mikor másfél év után végleg hazajött, kapott egy kertes házat a Svábhegyen, amit azonnal föl is törtek, csak nem volt mit kirabolni, azt odaadta egy második szomszéd faluból, Nagyalásonyból származó Szabó Józsefnek, aki a Rádiónál dolgozott, és Somlói Szabó József néven írt.

Amikor megnősült, egy nekem, elsős gimnazistának is nyomorúságosnak tűnő albérletben laktak a Dembinszky utcában. Onnan kaptak Zuglóban, azt

hiszem '55-ben a bulgár kertek mellé, helyére épített telepen lakást, 1967-ben Zuglóból Óbudára költöztek át. Anyagi szempontból a kezdés volt nagyon nehéz, de akkor mégsem a megélhetés volt a gond, mint '56 után, Margittal együtt, alig kerestek valamit, fordítások honoráriumából tengődtek.

Az új, induló lapokban nem közöltek, csak '58-tól, amikor megjelent a *Kortárs*, s valami változás volt érezhető, s meghívták az *Élet és Irodalom*hoz képzőművésznek. Ott is fejezte be, mint főmunkatárs.

– *Budapesten milyen kapcsolatban voltatok egymással?*

– Nagyon jóban, vagyis mi mindig jó kapcsolatban voltunk, de rendszeres kapcsolatban csak budapesti életem során. Bármikor mehettem hozzájuk, de legtöbbször kávéházban találkoztunk. Ott vele ülve ismertem meg majdnem az egész magyar irodalmat, Berdát, Tersánszkyt, Tamási Áront, Déryt, Jékelyt, Juhász Ferencről és a Laci baráti köréről nem is beszélve, megismertem Csernus Tibort, Zelket, majdnem mindenkit Pilinszky kivételével, akihez a Nárcisz presszóban, a Bölcsész kar mellett Kondor Bélával együtt volt szerencsém. De otthonos voltam Vas Istvánék szomszédságában, persze kellő szerénységgel és csöndben. Mit is mondhattam volna? Nagyon ragaszkodóan hallgattam őket, ahogy beszélgetett, Ottlik Géza, Vas, bátyám, Juhász, Réz Pál, Domokos Mátyás. A Hungária kávéház épületében voltak a szerkesztőségek és kiadók, alul meg ez az aranyborítású találkozó hely.

– *A verseiteket meg szokták egymásnak mutatni?*

– Én ugye feltétlenül és legelőször, mint mesteremnek, mutattam. De úgy vettem észre, hogy én voltam az ő második olvasója Margit után. Sőt még a mű keletkezését is végig kísérhettem, ha sokáig írta, mint a *Menyegzőt*. Emlékszem, a *Zöld angyalt* a szerkesztőségben mutatta. Mindig megkérdezte, hogy milyennek tartom, van-e valami kifogásom? Nem nagyon lehetett kifogásom, mégsem hiszem, hogy túlzottan elfogult lettem volna.

– *Nem volt egy kicsit ez nyomasztó?*

– Öntudatosan, magabiztosan írtam a verseket, biztos elég naivan, de ez a naivság engem óvott. Persze nem kerülhettem el az összehasonlítást, ami egészen a közösen használt tájszavakig terjedt, mintha azokat a bátyám versnyelvéből vettem volna. Éreztem, féltésből tereltek, dicsérték a prózaírás, az irodalomtudomány felé. Én sosem éreztem, hogy nyomasztó Nagy László öccseként költőnek lenni, legföljebb az zavart, ha ezt megkérdezték. Mert én csak az előnyeit tapasztaltam. Ebben is magamra hallgatva döntöttem, mint sok más életbevágó kérdésben.

– *Mit jelent neked, hogy ő már nincsen?*

– Nagyon nagy hiányt. El se hiszem, hogy nincs, amikor kimegyek a temetőbe, még akkor is, mintha nem őt jelezné a síremléke. A veszteség friss megélése egy néma döbbenet volt, mely valami érthetetlen cselekvéskényszeret váltott ki belőlem. Azonnal menni az anyámhoz, elvinni Iszkárról a nővéremhez, Bella Pista kísért az Írószövetség kocsiján. Gyászjelentéseket rendelni, megírni. S amikor végeztem, rám omlott valami nagy csönd és szomorúság, ami csak hónapok múlva oldódott föl egy hosszabb versben. Bebizonyosodott, hogy valóban gyógyír a művészet. De azt a verset már nem mutathattam meg neki. Lehet, hogy odaát mindent tud, és majd üzen, ha rosszat csinállok.

Ágh István: Világvégi otthonom

*Anyám, istenem, sodrott
Androméda-köd zöld rétje végén
otthonom, Erzsébet napra elmegyek,
felöltöm mentőkötelem,
készítem szögem, kalapácsom,
hogy búcsúzhassak, farolok
másnapos csillagom alá,
bolnap i vadlúdsírásba.*

*Ezután mindig égre nézz,
pengess eltévedt sugarat,
gondolj rám, fejjel lefelé
rád gondolok, mint pókjaid
kapálódzok a semmiben,
nyálamból párolok oxigént,
bukással nyugtatom magam
hátrauszó púpok fölé.*

*Csak én, még a madár se jár,
hol az a láthatatlan Úr
rendetlenségben hagyta dolgait,
csörlője ronggyal kitömött,
szálló korpája fényt szakaszt,
koccolódva röpködnek katonaládái,
szívverésére csúszkál
egymáson szép halottaim
poshadt disznótök-arca.*

*Itt keresem régi anyám,
mébét mely súlytalan
óráját mely megállt,
a sodrott Androméda-köd
zöld rétje végén, otthonomban,
gondolj rám fejjel lefelé,
rád gondolok mint pókjaid,
ha névnapjára elmegyek.*

Ágh István: Újkori várrom

*Látom a forró levegőt,
betemetik a háztetőt
ezüstlevelű fák.
A hűvösben, kémény tövén
galamb fürdik s diófaág.
A füst a hőségtől fényeres,
rég i asszonyok lelke*

*remeg a háztetők felett,
elszáll a végtelenbe.*

*Fal bámlik –
sárga törmelék: csalánon mész-szirom,
döngölt fal izzik vörösen,
mint márvány a síron,
verebek szalmaszállal
szárnyalnak, arany uszályal,
sárgacsőrű fiakat
őriznek a kalodalyukak.
Ez a fal vadméhek, darazsak
palotája, már muzsikál,
kis hegedűsök rajzanak,
buzatja velük a nyár.
Ha tehen bódül éhesen,
rétekre trombitál a ház,
jászolba teríti a szél
a száraz kórók illatát.*

*Ó, istállókból örökre eloldott
ökrök, lovak!
Penészes alom, vaskarikák
idézik voltukat.
A múlt, mint holdvilág ragyog
a kis tehenre minden éjjel:
apáink élnek ott mezítláb
vasvillával, ostornyéllal.
Elalszanak az állatok szívében,
mint lüktető kazlakban régen,
mire a csordád kibajthat,
ők álmaikba belebaltak.*

*Ég időtlen madarai,
istennek kedves fecskék
cikáznak pókbáló között,
akár az emlék,
mindegyik fészket épít,
itt csak madár meg lélek épít
sárból, virágból.
A múlt balálos kínját
ballom e házból,
újkori várrom,
süket régi csatáktól,
rossz szekerek,
kilótt ütegek
világolnak a homályból.*